

Blackmetalkonsertens iscensättning

Kommunikation på två plan

Inledning

”Sångaren i gruppen Behexen höjde döds-kallan som var fylld med grisblod mot publiken och hälsade sina fans genom att skrika ”Hail Satan!” Publiken svarade på hälsningen och gjorde djävulstecken. Därefter drack sångaren ur kraniet som fungerade som dryckeskärl, och spottade ut blodet så att det spred sig som en tunn dimma över publiken. Blodet rann ned längs den hånleende sångarens mungipor, så att hans *corpsepaint* delvis suddades ut. Den i bödelsklädsel iförda gitarristen satte igång att spela det första riffet på följande låt, och snart stämde även trummor och sång in. Fansen moshade vilt och det började bli verkligt svettigt i de starka strålkastarnas ljus.” (IF 2004/2:3).

Ovanstående citat är taget från den fältdagbok som baserar sig på deltagande observation som jag gjorde på en blackmetalkonsert den 22.5.2004 på musikklubben Klubi i Åbo. Blackmetal är en av metal-musikens många förgreningar. Blackmetal utgörs av två huvudsakliga element, nämligen musiken, som är det mest centrala elementet i blackmetal, tätt följt av den antikristna livssynen som blackmetalkulturen hyllar (Bossius 2003:191). Musiken är snabb och brutal och sången skriks rakt ut. Blackmetalkulturen har sedan den uppkom i Norge på 1990-talet, fått stora rubriker och anklagats för att vara våldsam och antisocial (Sarelin 2002:74).

En av materialinsamlingsmetoderna i min forskning, i vilken jag koncentrerar

mig på våldsamma mansdominerade del-kulturer, är deltagande observation. Den deltagande observationen innebär för mig att jag besöker blackmetalkonserter och försöker förstå vad det är som händer under dessa tillställningar genom att delta, se och höra liksom de övriga deltagarna.

Denna artikel behandlar iscensättning i blackmetalkulturen, eller snarare sagt de modeller av iscensättning genom iklädseln av roller som artister och publik skilt för sig ger uttryck för, och den kommunikation som uppstår mellan artister och publik under blackmetalkonsertens gång. Mitt huvudsakliga material består av det fältarbete som jag har gjort i form av deltagande observation. Genom att analysera två av mina deltagande observationer vill jag peka på den iscensättning som förekommer under blackmetalkonsertens gång. Som jag snart skall visa, iscensätter musikerna på scenen en roll genom sitt uppträdande, de spelar en slags teater, medan publiken eller fansen anammar en annan roll, som även denna följer en mer eller mindre fastslagen koreografi. Artister och publik kommunicerar under konsertens gång med varandra genom sina iscensatta roller, det är alltså två olika nivåer av iscensättning som möts. Jag behandlar först publik och artister skilt för sig, och beskriver de roller som dessa anammar. Därefter ställer jag in dem i samma rum, nämligen konsertsalen med dess scen, för att ge en bild av den

kommunikation och den iscensättning som uppstår mellan artister och fans på den extrema metalmusikens arena.

I slutet av artikeln diskuterar jag kort deltagande observation som insamlingsmetod, och tar upp dess fördelar samt några intressanta dilemman som metoden har gett upphov till. Något som jag tycker att är intressant är forskarens roll i händelseförloppet, det vill säga hur mycket forskarens närvaro i en specifik situation kan tänkas påverka informanterna. Jag visar genom ett exempel ur mitt eget fältarbete hur jag genom min roll som forskare med kameran i högsta hugg fick en del av fansen på en konsert att iscensätta ytterligare en egen roll, fotografiobjektets roll. I detta fall var det alltså, i varje fall delvis, jag och min kamera som fick en del av publiken att med överdriven iver iklä sig rollen som blackmetalfans. Eftersom kameran utgör ett viktigt verktyg för mig då jag befinner mig i fält, har jag för att förtydliga min beskrivning av blackmetalkonsertens gång samt publikens och artisternas växelverkan, bifogat fotografier i denna text.

Bild 1: Nitars läder och corpsepaint. Blackmetalartist i full mundering.

Iscensättning som identitetsbekräftelse

Susanne Österlund-Pötzsch skriver i sin avhandling *American Plus* om performans och performativt beteende som ett sätt att påverka andra och kommunicera med varandra överallt i vårt vardagliga liv (2003:91). Då jag skärskådar iscensättning inom blackmetalkulturen kan jag använda mig av Österlund-Pötzschs modell för att definiera iscensättningen inom blackmetal. Inom blackmetal anammar anhängarna olika roller eller bruket av symbolik och tecken, för att genom dessa kunna kommunicera sinsemellan, för att påverka varandra eller för att få andra medlemmar av sin kultur att reagera på det beteende som man har iscensatt. Iscensättandet inom blackmetal har alltså sin orsak i kommunikation och ett gemensamt sätt att förstå och igenkänna andra anhängare av blackmetalkulturen.

Susanne Österlund-Pötzsch beskriver i sin avhandling etniska grupper och hur dessa bygger upp skillnader till andra grupper enligt följande: ”Det handlar helt enkelt om hur folk i allmänhet skiljer mellan sig själva och andra. Genom att hänvisa till utmärkande traditioner kan man relativt lätt dra gränser mellan sin egen och andra etniska grupper. Visuella manifestationer är dessutom ett effektivt sätt för grupper att framhäva sig och är därför av stor vikt för minoriteter” (2003:81). Jag finner Österlund-Pötzschs modell om hur etniska minoriteter skiljer sig från andra etniska grupper vara användbar då jag studerar iscensättning inom blackmetalkulturen. Genom att iscensätta olika roller som antingen publik eller artister, skiljer blackmetalanhängarna mellan sin egen kultur och andra delkulturer, samtidigt som de bygger upp en klyfta mellan sin egen kultur och den övergripande kulturen. Österlund-Pötzsch konstaterar, att symboler och tecken utgör ett användbart verktyg för kommunikation inom gruppen, och att det inte är möjligt för en

grupp att upprätthålla en trovärdig identitet utan tecken och symboler som visar på en distinkt identitet (2003:82). Blackmetalkulturens rikliga bruk av tecken, t.ex. djävulstecknet eller hitlerhälsningen, och symbolbruket som förekommer genom upp-och-nervända kors, upp-och-nervända pentagram och andra sataniska symboler, tyder på att behovet av symboler och tecken som förstärkare av den egna identiteten är viktiga även inom delkulturens område. Genom att iscensätta ett bruk av tecken och symboler bygger anhängarna av blackmetal alltså upp en gemensam identitet med vars hjälp de skiljer mellan sin egen och andra kulturer. För att stärka en gemensam identitet och underlätta inbördes kommunikation iscensätter anhängarna av blackmetal även en gemensam kod för klädsel och beteende. Detta skall jag nu beskriva, först genom att skärskåda publikens och artisternas uppbyggande av identitet i skilda stycken, och därefter genom att visa på den kommunikation som uppstår mellan dessa i iscensättandet av själva konsertakten.

Publiken

Publiken eller fansen som besöker blackmetalkonserten följer en viss stilkod. Till denna kod hör klädsel, smink, bruk av symboler och ett förutbestämt beteende under konsertens gång. Med hjälp av stilkoden bygger anhängarna upp sin roll som blackmetalfans. Till klädseln hör, enligt samma koncept som Anna Brorson nämner i en artikel om deathmetal, bruket av läderjackor och -byxor, svarta jeans och svarta t-shirts på vilka namnet på någon metalgrupp står tryckt. Håret är långt och stripigt, gärna färgat i svart. Nitbälten och -armband är vanliga. Antikristna symboler som upp-och-nervända kors eller upp-och-nervända pentagram (femuddiga stjärnor) används flitigt genom bruket av smycken och t-skjortor, men symboliken förekommer även bland motiven på de tatueringar,

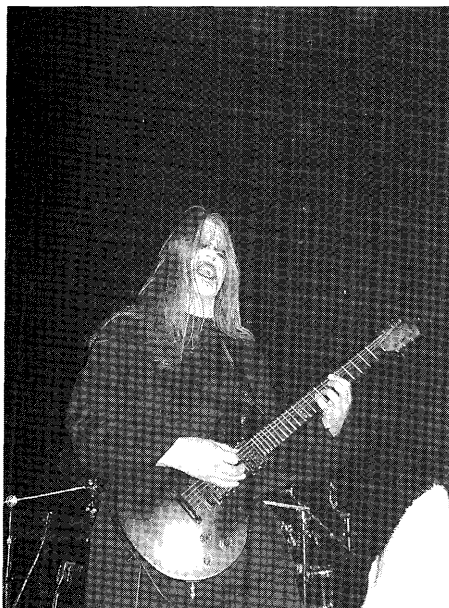

Bild 2: Gruppen Behexens gitarrist, utklädd till bödel med ansiktet målat i *corpsepaint*.

som ofta förekommer hos anhängarna av blackmetal (Brorson 1994:179-180). Ibland sminkar sig fansen i ansiktet så att de liknar vålnader, demoner eller döda människor. Detta kallas för *corpsepaint* och består oftast i att ansiktet sminkas i vitt, och området kring ögon och mun sminkas svart (Sarelin 2002:26). Under konsertens gång *moshar* samt *headbangar* fansen framför scenen. *Moshing* och *headbanging* är metalmusikens egna dansstilar, i vilka fansen slänger med sina huvuden och får håret att vispa runt i takt med musiken. Dessutom är det vanligt att anhängarna framför scenen gör djävulstecknet. Detta innebär, att man formar sin hand till en knuten näve och sträcker ut lillfinger och pekfinger så att de bildar "horn".

Genom ovannämnda dans samt genom att göra djävulstecken visar blackmetalanhängarna sin uppskattning för artisterna. På den senaste konserten som jag frekventerade gjorde en del av anhängarna även hitlerhälsningen, de sträckte alltså ut sin högra arm för att saluera gruppen som spelade. Det verkar som om det sätt, på

vilket en grupp bemöts, varierar enligt den bild som gruppen har gett av sig på tidigare konserter och på sina skivor. Ifall gruppen i fråga spelar en så kallad vanlig eller mera traditionell satanisk blackmetal, gör fansen djävulstecknet. Ifall gruppen däremot har budskap av nationalsocialism eller fornordisk hedendom i sina låttexter och i sitt scenframförande, bemöts den med hitlerhälsning. Publiken tar alltså på sig olika roller enligt vad som är att vänta av den uppträdande gruppen.

Artisterna

Precis som publiken, följer även de uppträdande artisterna en viss stilkod under sin spelning. Utöver denna stilkod har artisterna ofta i förväg planerat en koreografi enligt vilken konserten framskrider. Artisterna klär sig oftast enligt samma kod som publiken, i svarta kläder, läder och nitar, även om artisterna ofta överdriver stilen genom bruket av extremt långa nitar eller spikar, ett virrvarr av symboler, drickandet av svinblod eller eldslukning. Det är t.ex. mycket vanligare att artisterna använder sig av *corpsepaint* än att medlemmarna i publiken gör det.

Blackmetalgruppens uppträdande består alltid av en show, där man antingen strävar efter att uppfylla publikens förväntningar, eller också försöker artisterna provocera eller chockera publiken genom att föra in oförutsedda element i framträdandet. Att uppfylla publikens förväntningar är lätt eftersom konserten då fortlöper enligt de traditioner och normer vilka är allmänt accepterade inom blackmetalkulturen. Vissa av grupperna, de mera traditionella av dem, koncentrerar sig på en show som underbygger publikens förväntningar. Publiken förväntar sig av de mera traditionella grupperna en show, under vars gång artisterna är målade i *corpsepaint*, där sångaren kanske dricker lite svinblod och spottar ut det över publiken, och som ett crescendo

slukar artisterna kanske eld eller slänger ut slaktavfall, blod och inälvor över publiken, vilket publiken entusiastiskt brukar ta emot genom att göra djävulstecken och sjunga med i låttexterna. Ifall gruppen bestämmer sig för att inte följa det traditionella mönstret, utan vill provocera fram en reaktion hos publiken, kan detta göras genom att använda sig av en alternativ stilkod eller ett scenuppträdande som inte är allmänt accepterat av blackmetalfansen. Detta gjorde gruppen Satanic Warmaster på konserten på Klubi i Åbo 22.5.2004 genom att istället för att klä sig i läder och måla sig i *corpsepaint*, klä sig i bruna skjortor, tygbyxor och svarta slippers, så att de såg ut som Hitlerjugends. Detta resulterade i att en del av publiken saluterade gruppen genom hitlerhälsningar i stället för att göra det traditionellare djävulstecknet.

Blackmetalmusiken har under de senaste åren tagit allt mera influenser av nationalsocialistiskt tänkande, antagligen därför att man vill vara extrem inom sin egen kultur, men också för att provocera den av samhället godkända, övergripande kulturen. Thomas Bossius beskriver i en artikel rasismen i blackmetalkulturen som kulturrasism, inom vilken man i stället för att som i den klassiska rasismen bygga upp sina övertygelser kring biologiska rasskillnader, värderar människor utgående från deras kulturella skillnader. Enligt Bossius lyfter man alltså inom blackmetalkulturen fram den egna nationens identitet som något positivt och något som är värt att skydda från utomstående influenser (2003:180). Tankegångarna inom blackmetal är alltså ofta nationalromantiska.

Blackmetalkulturen ser positivt på ett brytande mot den härskande eller överordnade kulturens normer, bland annat genom att stöda ett beteende som i den övergripande kulturen ses som våldsamt, antisocialt eller helt enkelt inte accepteras i den härskande kulturen. På detta sätt visar anhäng-

arna av blackmetalkulturen sin avsky mot det existerande samhället. Samtidigt råder det dock inom blackmetalkulturen starka fördomar mot avvikande sexuellt beteende. Det är därför inte så svårt att chockera och förarga den mansdominerade blackmetalpubliken, som har strikta normer angående vad som är tillåtet respektive förbjudet inom den egna kulturen. Homosexualitet och transsexualitet ses inte genom blida ögon av de mera traditionellt inriktade blackmetalfansen. Detta är något som vissa av artisterna, för att chockera och provocera publiken, tar vara på i sitt framträdande. På konserten på Klubi använde sig gruppen Enochian Crescent av avvikande sexualitet för att överskrida gränsen för det tillåtna i ett chockerande syfte. Sångaren i gruppen var iklädd en lång tygrock av armémodell, med tillhörande hatt och stövlar, men mitt under konserten klädde han av sig rocken under vilken han var iklädd endast en korsett. Samtidigt började såpbubblor, istället för blod eller eld vilka är de vanliga elementen under en blackmetalspelning, att blåsas ut över den framträdande gruppen med hjälp av en maskin. Sångaren passade i detta ögonblick på att berätta för publiken att Enochian Crescent spelar *transvestial blackmetal*, varpå han tog fram ett läppstift med vilket han målade sig röd kring munnen. Efter ytterligare en stund steg en man ur publiken fram och piskade honom med en läderpiska.

Denna serie av händelser väckte både hurrarop och buanden i publiken. Hurraropen kan tänkas bero på att kristendomen, som inom blackmetal representerar den övergripande västerländska kulturen, inte godkänner avvikande sexualitet varför transvestitisk blackmetal skulle vara ett sätt att häda kristendomen. Att häda kristendomen är ett populärt tema inom blackmetalkulturen, det är egentligen det antikristna elementet som utgör hela stommen för blackmetal (IF mgt 2001/75). Buandet

Bild 3: Sångaren i Behexen med sin blodbägare. Notera de grova spikarna i sångarens armband.

å andra sidan kan förklaras genom att de mera traditionellt lagda blackmetalfansen inte tolererar sexualitet av avvikande slag. På scenen vill många av anhängarna se blod, eld, döda djur och inälvor hellre än män iförda korsett och läppstift, stående mitt i ett regn av såpbubblor. Metal-konserten är en maskulin arena, på vilken sexualitet inte vanligtvis spelar en central roll (Brorson 1994:179). Om anspelningar på sexualitet förekommer, bör de helst inte, enligt de mera traditionella anhängarna, ha homosexuella undertoner (IF mgt 2001/75). Blackmetalkulturens skräck för homosexualitet kan tänkas bero på det faktum att blackmetal är en mansdominerad delkultur inom vilken män umgås med andra män. På grund av detta blir man tvungen att ta ställning till homosexuella undertoner, vilket man har gjort genom att visa avsky och rädsla mot dem. Rädslan för homosexualitet kan exemplifieras genom två fall som ägde rum i de norska blackmetalkretsarna på 1990-talet. Bård Eithun, även kallad Faust, tog 1992 livet av en homosexuell man i Lillehammer i Norge efter att denna hade föreslagit sexuellt umgänge

för Eithun (Baddeley 1999:194). Ett andra exempel finner vi i det mord på sin tidigare vän Øystein Aarseth, som begicks av Varg Vikernes i Oslo i Norge 1993. Vikernes försvarade sitt dåd bland annat genom att påstå att Aarseth skulle ha varit homosexuell (Moynihan&Søderlind 1998:131).

Orsaken till att en grupp väljer att spela an på t.ex. transsexualitet, kan utöver att man genom denna handling vill häda mot kristendomen, bero på att man vill "väcka" publiken ur ett invariant, accepterat mönster, som gång på gång upprepas på blackmetal-konserterna. Stagnation är nämligen något som blackmetalartisterna vill undvika, enligt många anhängare av blackmetal ifrågasätts det extrema om man följer ett invariant, traditionellt mönster (Sarelin 2002:74). Skräcken för stagnation kan även förklaras genom att blackmetal som musikstil har sina rötter i death- och thrash-metal, två stilar av metalmusiken vilka genomgick en stark kommersialisering på 1980- och 1990-talet. Blackmetal uppstod delvis som en protest mot denna kommersialisering, vilken anhängarna av musikstilen alltså försöker undvika genom att hålla sin

musikstil så extrem att den inte skall vara möjlig att göra stora pengar på (Bossius 2003:179).

Interaktionen mellan publik och artister

Artisterna och publiken tar under blackmetalkonsertens gång på sig två skilda roller, konserten består alltså av en iscensättning på två olika plan. På det ena planet står artisterna, vilka från scenen framför både sin musik och den "teater" som hör till artistens roll. Som hjälpmedel i uppträdandet används den för blackmetal typiska stilen, samt diverse scenrekvisita vars uppgift är att förstärka uppträdandets visuella del. Genom framträdandet vill man antingen följa ett traditionellt mönster, som är förväntat och allmänt accepterat inom blackmetalsecenen, eller också vill man provocera fram en reaktion hos publiken och chockera den så att den skall vakna upp ur det invanda, stagnerade mönster som man ständigt är rädd för att skall uppstå inom blackmetalkulturen. För att chockera publiken kan artisterna t.ex. spela an på avvikande sexualitet genom att klä sig i kvinnliga kläder. Transvestitionsriter som denna har använts av artister även utanför blackmetalkulturen. Bland annat Elvis använde sig, som Sven-Erik Klinkmann skriver i sin doktorsavhandling, av make-up och chockerade därigenom sitt samtida samhälle genom att sudda ut gränserna mellan det manliga och det kvinnliga (1999:130-132). Publiken iscensätter sin egen roll genom sin stil och sitt beteende, den förväntas reagera på artisternas uppträdande genom olika koder och tecken som hör till kommunikationen inom blackmetalkulturen. På detta vis kommunicerar artist och publik med varandra, artisten framför något, som publiken i sin tur reagerar på. Publiken reagerar utgående från den roll vilken gruppen som står uppe på scenen väljer att klä sig i, den iscensätter alltså

Bild 4: Bruket av sataniska symboler för att stärka den gemensamma identiteten är allmänt förekommande inom blackmetal. Här ett motiv som innehåller ett pentagram, ett upp-och-nedvänt kors och djävulens tal, det vill säga tre sexor.

Bild 5: Kulturrasism. Publiken hyllar gruppen Satanic Warmaster genom att göra hitlerhälsningen.

sin egen roll enligt den meny som serveras från scenen.

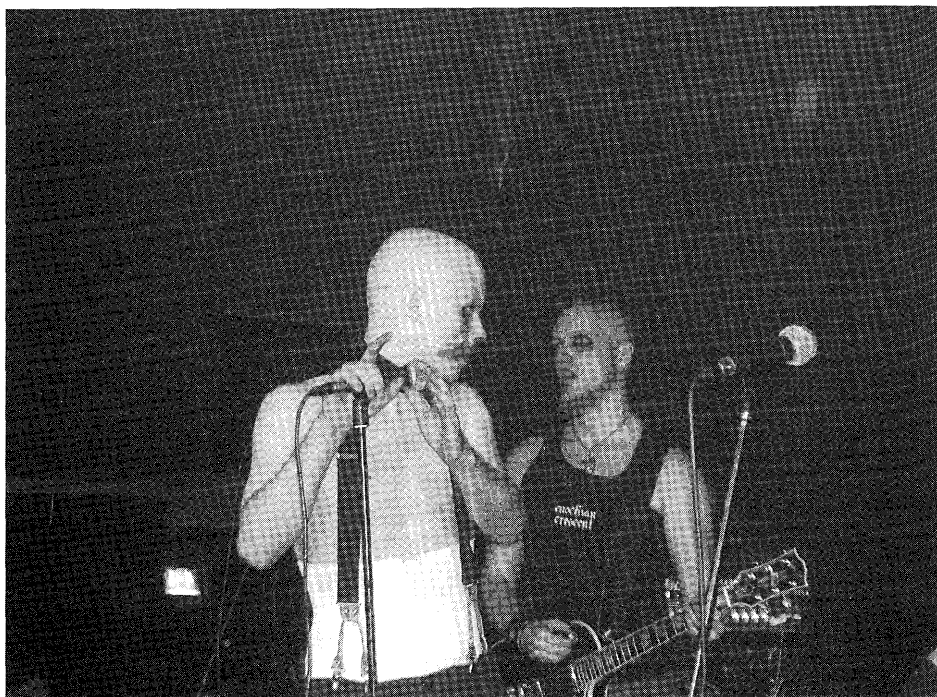
Deltagande observation som materialinsamlingsmetod

Den metod för materialinsamling som jag beskrivit i denna artikel kallas för deltagande observation. I den deltagande observationen går forskaren ut i fält för att granska ett fenomen ur deltagarnas synvinkel, t.ex. för att se metalkonserten ur publikens synvinkel. Enligt Martti Grönfors skall forskarens roll i den deltagande observationen vara så passiv som möjligt. Informanten skall alltså vara den som ställer villkoren för hur händelserna framskrider, medan forskaren skall undvika att påverka händelserna. Dock förekommer det enligt honom situationer i vilka forskaren blir ofrivilligt tvungen att påverka händelseförloppet (1982:93-94). Forskarens roll i insamlandet av material skapar alltså, precis som i andra materialinsamlingsmetoder, ett dilemma. Frågor kring hur lite det är

möjligt att påverka det man dokumenterar uppstår. Forskaren påverkar ju redan genom sin närvaro hur de objekt som hon har i syfte att undersöka beter sig, samtidigt som hennes förhandsinställningar och syften påverkar vad hon observerar på fältet samt hur hon processerar sina iakttagelser. Det är alltså klart att olika faktorer inverkar på slutresultatet som därför aldrig kan bli helt objektivt. Ändå talas det om en strävan efter objektivitet, eller i varje fall om en strävan till att göra forskningen så objektiv som möjligt. Men om total objektivitet inte är möjlig, varför diskuteras den då så mycket? Jag påstår mig inte kunna servera svaren på dessa frågor, jag vill snarare väcka tankar kring objektivitetskravet.

Ett sätt att tackla problemet har varit den så kallade positioneringen eller reflexiviteten, som under senare år har diskuterats rätt mycket. Genom positioneringen berättar forskaren själv mer eller mindre öppet om sin inställning till sitt ämne och sitt material, för att på detta sätt klargöra för var

Bild 6:
Transvestionsrit.
Sångaren i Enochian
Crescent iförd
läppstift, nagellack
och korsett.

hon själv står i förhållande till sitt ämne för läsaren. Forskaren försöker alltså förstå sitt eget inflytande på forskningsresultatet, både på fältet samt i analysen av det insamlade materialet. (Ehn&Klein 1999:12).

Bild 7: Genom att överträda gränserna mellan det manliga och det kvinnliga vill vissa artister häda mot kristendomen och chockera sin publik. Bilden är tagen under en konsert där den inhemska gruppen Black Dawn uppträdde i Åbo 28.05.2003.

Anna Grönholm skriver i en artikel som behandlar levnadshistoriskt berättande och reflexivitet, att reflexivitet innebär självmedvetenhet angående den egna rollen i en intervju eller deltagande observation. Forskaren bör alltså vara medveten om att hon är delaktig i det sociala område som hon studerar (2003:25). Då jag går på en blackmetalkonsert för att göra deltagande observation, är chansen för att jag genom min närvaro skall påverka hela konsertens gång minimal. Konserterna frekventeras av allt mellan 100-400 människor, och en fotograferande forskare får knappast så mycket uppmärksamhet då de ivriga fansen följer med artisterna som står på scenen i fokus för allas uppmärksamhet. Dock har det hänt mig att enstaka konsertbesökare upptäcker kameran och sätter igång ett skådespel som de kanske inte annars skulle ha iscensatt. Detta påverkar kanske inte konsertens gång, men kan nog tänkas ge en förvriden bild av hur en dylik konsert går till. En orsak till att jag vill föra fram frågan om forskarens roll i fältarbetet är,

att det finns tillfällen i vilka forskaren inte endast får en egen roll, utan där hennes roll som just forskare kan tänkas iscensätta en roll hos informanten. Jag vill förtydliga vad jag är ute efter genom följande exempel:

Den 3.10.2001 spelade den inom blackmetalkretsen legendariska norska gruppen Mayhem på klubben Säättämö i Åbo. Jag besökte evenemanget i egenskap av forskare, och medan jag utförde min deltagande observation, märkte jag plötsligt hur jag befann mig i en situation där jag fotograferade en grupp blackmetalanhängare som rentav poserade inför kameran. Mayhem lät sina funktionärer spetsa svinhuvuden på pålar framför scenen inför gruppens framträdande. Fansen följde ivrigt med detta, och några av dem gick fram till huvudena och började dra i dem och skära i dem med knivar som de trollade fram ur sina fickor (Sarelin 2002:19). Även mitt intresse väcktes och jag tog några bilder av de spetsade huvudena och blackmetalanhängarna som samlats kring dessa. Då fansen märkte att jag fotograferade dem, började de ivrigt att posera inför kameran, och lät mig ta foton på vilka man ser dem skära i, slicka på och rentav kyssa de livlösa svinhuvudena. Här inverkade min roll som forskare, eller kanske snarare min roll som fotograf, tämligen säkert på fansens beteende. Anhängarna blev uppeggade av att få uppmärksamhet och tog på sig en roll genom vilken de ville ge uttryck för den extrema metalkultur som de var representanter för. Till den extrema metalkulturen hör nämligen att man försöker chockera varandra och de utomstående människorna, något som ofta uttrycks genom ett extremt beteende, t.ex. genom att slicka på spetsade svinhuvuden. När fansen insåg att de blev fotograferade, tog de alltså på sig sin roll som anhängare av delkulturen blackmetal, och handlade enligt dess normer. Det jag vill peka på genom ovannämnda exempel är, att jag trots en strävan att påverka informanterna i minsta

möjliga grad, redan genom min närvaro som forskare och speciellt på grund av min roll som fotograf fick fansen att iscensätta en roll som de kanske annars inte skulle ha tagit, i varje fall inte lika intensivt som de nu gjorde.

Källor

Åbo, Åbo Akademi, Folkloristiska arkivet
IF mgt 2001/75
IF 2004/2:3

Litteratur

- Baddeley, Gavin, 1999. *Lucifer Rising : A Book of Sin, Devil Worship and Rock'n'roll*. Plexus Publishing Limited, London.
- Bossius, Thomas, 2003, "I skuggan av nattens herre: Om musik, religion och rasism i den nordiska black metal-kulturen". I: *Talande tro : Ungdomar, religion och identitet*, s. 179-193. Red. Göran Larsson, Studentlitteratur, Lund.
- Brorson, Anna, 1994, "Dödshäftigt, avgrundsvrål och dödsallar!" I: *Dödens Riter*, s. 177-182. Red. Kristina Söderpalm, Carlsson Bokförlag, Stockholm.
- Ehn, Billy&Klein, Barbro, 1994. *Från erfarenhet till text : Om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Carlsson Bokförlag, Uddevalla.
- Grönfors, Martti, 1982. *Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät*. Werner Söderström, Helsingfors.
- Grönholm, Anna, 2003: "Ett rollspel i vardagen : Ett reflexivt studium an en intervjuares roll i ett levnadshistoriskt intervjuprojekt". I: *Budkavlen*, årg. 2003, s. 22-35.
- Klinkmann, Sven-Erik, 1998. *Elvis Presley : Den karnevalistiske kungen*. Åbo Akademi, Åbo.
- Moynihan, Michael & Søderlind, Didrik, 1998. *Lords of Chaos : The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*. Feral House, Los Angeles.
- Sarelin, Mikael, 2002. *Den mörka sidan : En avhandling om våld, destruktivitet och lidande i blackmetal*. Åbo Akademi, Åbo.
- Österlund-Pötzsch, Susanne, 2003. *American Plus : Etnisk identitet hos finlandssvenska ättlingar i Nordamerika*. Svenska Litteratursällskapet i Finland, Helsingfors.

SUMMARY

Staging a black metal concert

In this article, I explore the various contexts in which staging takes place during a black metal concert. Staging occurs within black metal in the form of symbol use, signs, style codes and behaviour. Through staging, the black metal fans communicate with each other, and, at the same time, the staging of the use of signs, symbols and style codes strengthens the identity of the group. I note that this staging occurs on two levels, which meet and interact at the edge of the club stage. First, I describe the role of the audience and then that of the artists. Following this, I present the interaction that takes place between the artists and the audience. On the stage, the artists perform their gig, and in front of the stage the audience react to the artists' performance. The two levels of staging meet when the concert begins and a communication based on the use of style and codes starts. Both art-

ists within, and fans of, black metal culture make use of preconditioned patterns for taking on their roles as artists, audience and members of black metal culture. The roles are marked by both appearance and behaviour which are based on the style code of black metal culture. The audience reacts and takes on different roles depending on the way in which the artists choose to perform their concert. In the last paragraph of my article, I discuss participatory observation as a method for collecting material, considering its advantages and disadvantages. I ponder the role of the researcher as participant in and influencer of the course of events using an example from my own work. This example includes the staging of two roles, that is, on the one hand, my own role as researcher, and on the other, the role that the research object takes on as a consequence of the presence of the researcher on the home ground of the informant.